

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia:

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

ja

E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Pyydettyinä asiantuntijalausuntona lausun kunnioittavasti seuraavan.

Kuten U-kirjelmässä U 28/2021 vp todetaan, tekoäly on nopeasti kehittyvä teknologiaperhe, joka voi myötävaikuttaa monenlaisiin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin etuihin kaikilla toimialoilla ja sosiaalisessa toiminnassa. Parantamalla ennakkointia, optimoimalla toimintaa ja resurssien kohdentamista sekä yksilöimällä palvelujen toimittamista tekoälyn käyttö voi tarjota yrityksille keskeisiä kilpailuetuja ja tukea sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä tuloksia.

Tekoälyn käytöllä voi olla myös haitallisia vaikutuksia. Niinpä onkin tarpeen luoda tekoälyn oikeudellinen sääntelykehys. Näkökulma tähän on ehdotuksessa riskiperustainen ja käyttötapauskohtainen. Käyttö voi siis käyttötarkoituksesta riippuen olla joko sallittu tai kielletty. Tekoälyjärjestelmät luokitellaan käyttötarkoituksensa mukaan. Ehdotettu luokittelu on: (i) kielletty, (ii) korkean riskin, (iii) matalan riskin ja (iv) minimaalisen tai olemattoman riskin käyttötarkoitukset.

Korkean riskin käyttötarkoitusten ja kiellettyjen tekoälyjärjestelmien määrittelyn selkeys, tarkkarajaisuus ja oikeasuhtaisuus on tärkeää.

Tekoälyteknologiat ovat joukko kehittyviä ohjelmistoja ja teknologioita, joille ei voida antaa yksiselitteistä määritelmää. Niinpä saattaisi olla paras käyttää mahdollisimman yleistä määritelmää, sellaista, joka kattaa kaikki mahdolliset tekniset ratkaisut. Toisin sanoen, määritelmien kestävyys ja teknologianeutraalius ovat keskeisiä. Esimerkiksi tiettyjen korkean riskin käyttötapojen kieltäminen olisi syytä tehdä siten, että ne ovat kiellettyjä käytettävästä teknologiasta riippumatta. Samalla on sääntelykehikkoa laadittaessa tärkeitä sekä hallita riskit ja tämän puitteissa rajoittaa kehitystä mahdollisimman vähän.

Asetusehdotuksella on paljon liittymäkohtia voimassa olevaan unionin lainsäädäntöön horisontaalisen luonteensa vuoksi. Myös kansallisessa lainsäädännössä asetusehdotus sijoittuu sekä perustus- että erityislainsäädännön alueille, ja ulottuu useille eri toimialoille.

Poikkihallinnollinen yhteistyö ja laaja-alainen asiantuntijoiden kuuleminen valmistelussa on siten erittäin tärkeää.

Tutkimuksen ja opetuksen rooli kilpailukykyisen tekoälyn kehittämisen ympäristön luomisessa on merkittävä. Akatemia kannattaa tekoälyn vastuullista kehittämistä, markkinoille saattamista ja käyttöönottoa Euroopassa, sekä ihmiskeskeistä ja luottamusta korostavaa lähestymistapaa, jossa eurooppalainen tekoäly perustuu vapauden, ihmisarvon ja yksityisyyden suojan arvoihin. Tekoälyn ja algoritmipohjaisen päätöksenteon tuen kehittämisessä on tärkeää kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen.

Ehdotetun lainsäädännön velvoitteet eivät saa estää tai tarpeettomasti hidastaa tekoälyä koskevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. *Akatemia yhtyy valtioneuvoston kantaan ja pitää tärkeänä, että asetusehdotus mahdollistaa monipuolisen tieteellisen tutkimustoiminnan sekä yritystoiminnan. Asetusehdotuksen vaikutuksia yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan tulisikin täsmentää.*

Suomen Akatemia yhtyy E-kirjeessä E 62/2021 esitettyyn valtioneuvoston kantaan, joka toteaa komission ehdotuksen tekoälyn osaamiskeskittymien verkostosta mahdollisuutena. Tekoälytutkimus ja tuotekehitys edellyttävät kiinteää ja osallistavaa yhteistyötä soveltajien kanssa sekä korkeakoulujen ja yritysten kesken.

Samoin kannatettava on korostus, jonka eurooppalaisen tekoälyn huippututkimuksen kehittäminen ja ylläpitäminen vaativat riittävän monimuotoisten ja toiminnallisten rakenteiden kehittämistä tutkimuksen tueksi.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä muistaa, että tki-toiminnan keskeinen komponentti ovat osaavat ihmiset. Osaavien tekoäly- ja muiden teknologioiden kehittämiseen ja soveltamiseen pystyvien ihmisten saaminen ja pitäminen Euroopassa ja Suomessa vaatii panostuksia pitkäjänteiseen perustutkimukseen. Lisäksi tarvitaan monialaista osaamisen kehittämistä, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan rajapintojen joustavuutta sekä panosta korkeakoulujen ja työelämän yhteistyön kehittämiseen. Mutta ihmiset ovat laadukkaan toiminnan perusedellytys.

Verkostosta käytetty englanninkielinen termi AI Lighthouse for Europe antaa kuitenkin hieman harhaanjohtavasti vaikutelman, että kyseessä olisi yksittäinen suuri installaatio eikä verkosto. On tärkeitä luoda verkostomainen toimintatapa.

Tekoälyn soveltamisala on laajentunut, ja sillä pystytään ratkaisemaan yhä moniulotteisempia haasteita, mm. terveyden, maatalouden, koulutuksen, työmarkkinoiden, energian ja liikenteen alueilla. Samalla tarve monitieteiseen osaamiseen korostuu. *Osaamisen ketjun vahvistaminen perusopetuksesta tutkijakoulutukseen sekä eteenpäin perustutkimukseen ja tutkimuksen monipuoliseen hyödyntämiseen ja yritystoimintaan saakka* on kilpailukykyisen ja elinvoimaisen tekoälyekosysteemin edellytys. Merkittävät ja rohkeat panokset osaamisen kehittämiseen varmistavat jatkossakin maallemme paikan tekoälyn edelläkävijänä.

SUOMEN AKATEMIA

Suomen Akatemia on vuosien varrella rahoittanut tekoälyyn kohdistuvaa tutkimusta hyvin pitkäjänteisesti. Mm. Akatemian huippuyksikkörahoituksessa tekoälyn ja siihen vahvasti kytkeytyvän data-analyysin teemat ovat olleet keskeisesti esillä jo vuodesta 2000 alkaen: Teuvo Kohosen, Erkki Ojan ja Samuel Kasken, Esko Ukkosen, Kimmo Kasken sekä Jaakko Astolan huippuyksiköt ovat olleet rakentamassa suomalaista osaamista, ja nyt Akatemian rahoitus alueelle jatkuu vahvasti Samuel Kasken johtaman Suomen tekoälykeskus -lippulaivan kautta. Tämä esimerkki kertoo siitä, miten merkittävää tutkimuksen rahoituksessa on pitkäjänteisyys ja vertaisarviontiin pohjautuva tutkimuksen laatuun perustuva päätöksenteko.

Helsingissä 6.9.2021

Pääjohtaja

Heikki Mannila